

BACHMOET

MICHIEL JANZEN

Lannoo

Voor Egon

Dat hij later mag lezen dat vroeger niet altijd beter was.

Opmerking vooraf van de auteur

De internationale aanduidingen voor de Volksrepubliek Donetsk en Volksrepubliek Loehansk zijn respectievelijk Donetsk People's Republic (DPR) en Luhansk People's Republic (LPR). Omwille van de leesbaarheid en herkenbaarheid heb ik besloten om deze twee afkortingen in dit verhaal te handhaven.

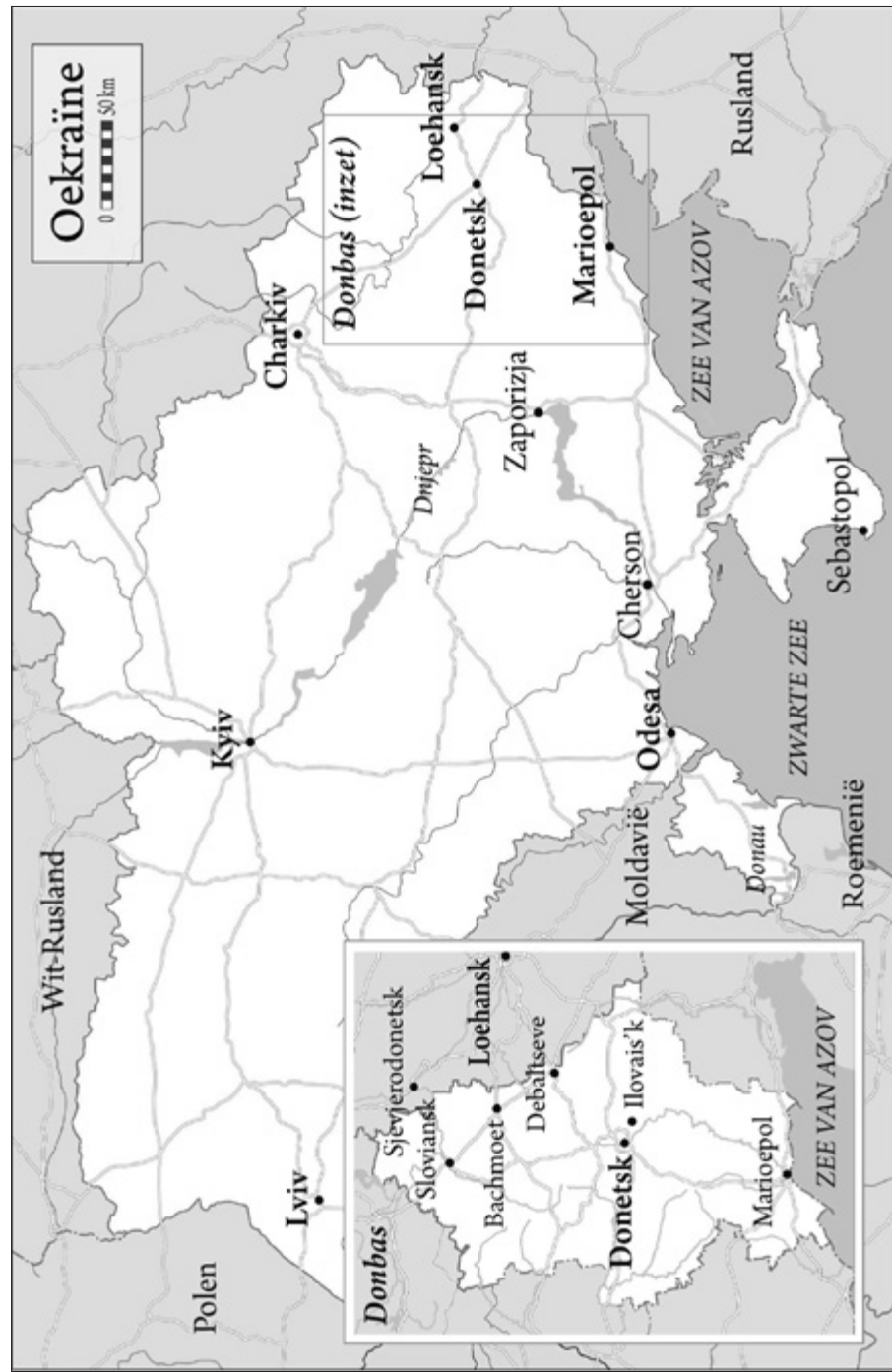
Russische en Oekraïense teksten staan de ene keer in het cyrillisch schrift, dan weer in Latijns schrift. De keuze heb ik per geval van de leesbaarheid of situatie laten afhangen.

We can all agree on one thing we are living in
the making of future history books.

Commentaar onder YouTube-video over oorlog in Oekraïne

Hier liegen is om de maatschappij te
beschermen. De waarheid zeggen betekent de
staat omverwerpen.

Astolphe de Custine
(Frans auteur die in 1839 Rusland bezocht)

LANGZAAM WRIJFT HIJ zijn duim tussen de vingertoppen van zijn rechterhand. De opgedroogde bloedresten verbrokkelen en dwarrelen op de grond. Er zitten zwarte randen onder zijn nagels, iets wat hij normaal gesproken verafschuwt. 'Normaal gesproken', wat is dat? Deze situatie in ieder geval niet. Alles aan hem stinkt, hij heeft zich al maanden niet behoorlijk kunnen wassen. Zijn kleren zijn vuil van het zweet, het zand en de bloedresten die aan hem zijn blijven kleven tijdens de vechtpartij met een van de twee indringers, die zich nog steeds in hun midden bevinden. Bij elke beweging speelt de stekende pijn in zijn zij op. Roerloos wisselt hij een blik met zijn vriendin. Met betraande ogen hangt ze achterover tegen de indringer aan. Die heeft zijn arm om haar nek geklemd, in de ander hanteert hij een aansteker. Deze houdt hij op gepaste afstand van de in benzine gedrenkte witte repen stof die hij heeft geprepareerd. Dat plan van hem heeft averechts gewerkt. Haar jurk is gescheurd, haar blonde staart oogt als een plumeau, ze mist een laars. De huid van haar benen vertoont sporen van een eerdere worstelpartij.

Hij wil die beelden verdringen, maar het lukt hem niet. De pijn lijkt niet meer van haar gezicht te kunnen verdwijnen. Het liefst had hij haar in zijn armen genomen, maar hij weet dat hij daarmee een reactie van die klootzakken zou uitlokken. En om haar te beschermen doet hij dat niet.

Een van die twee klootzakken wil meer en heeft haar vanachter vastgegrepen. Hij ziet hoe de smeerlap in haar nek hijgt en aan de bovenzijde van haar jurk begint te trekken. Ze slaat de borstelige hand weg.

Wat kan hij doen? Wanneer hij zich probeert te bewegen, schiet er een pijnscheut door zijn middenrif.

De belager ziet het, lacht hem uit en grijpt haar bovenlichaam vast. Ze probeert zich los te worstelen, maar daar laat die klootzak het niet bij en hij rukt aan haar jurk, waardoor er een borst wordt ontbloot.

Hij moet iets doen. Had hij maar zijn geweer bij de hand. De Rus heeft het met geweld van hem afgepakt toen hij zijn gezin wilde verdedigen. Nu heeft hij niets. Hij ziet hoe zijn vriendin met haar nagels in het kruis van de belager grijpt.

Die schreeuwt, laat de aansteker bijna vallen en beukt met zijn vuist op haar gezicht. Bloed spat uit haar neus. Het stroomt over haar lippen, ze geeft geen krimp.

Daarom bewondert hij haar zo.

Naast hem staat een halfvolle fles wodka. De laatste die nog over is. Daar komt de pijn. Met een snelle beweging slingert hij de fles naar de aanrander toe en schreeuwt het daarbij uit van de pijn door de snee in zijn flank. De fles spat uiteen op het hoofd van de man. Zijn vriendin bedenkt zich niet. Uit alle macht slaat ze met haar hoofd naar achteren en raakt daarbij de versufte belager tegen zijn kaak. Die laat haar los en valt achterover. Vijf paar ogen zien met ontzetting wat er gebeurt. De aanrander komt met zijn rug op de houtkachel terecht. Er klinkt gerinkel van brekend glas. Ze weten allemaal wat dat betekent. Het is aftellen tot wat er komen gaat.

Deel I
Onrust

Wie vecht kan verliezen.
Wie niet vecht, is al verloren.

Bertholt Brecht

NA DE INEENSTORTING van de USSR in 1991 verklaart de voormalige Sovjetrepubliek Oekraïne zich onafhankelijk. Tijdens de presidentsverkiezingen van 2004 raakt het land zwaar verdeeld. Door corruptie en machtsverstrengelingen houdt Moskou een belangrijke vinger in de pap. Het leidt tot de vreedzame Oranjerevolutie, met als gevolg dat er nieuwe verkiezingen worden uitgeschreven. Viktor Joesjtsjenko komt als winnaar uit de bus, en die richt zijn blik op het Westen.

In november 2013 besluit zijn opvolger Viktor Janoekovytsj tegen alle verwachtingen in het associatieverdrag met de Europese Unie niet te ondertekenen en de banden met Moskou verder aan te halen. Direct breken er massale protesten uit in het land. Duizenden mensen verzamelen zich op het Onafhankelijkheidsplein in het centrum van Kyiv. De protesten houden aan, waarop Janoekovytsj in februari 2014 besluit met geweld de demonstranten te verdrijven. Er vallen meer dan honderd doden. Kort daarop vlucht Janoekovytsj het land uit.

In de chaos die daarop volgt, bezetten Russische troepen de Krim om daarmee de Russische vloot in de haven van Sebastopol veilig te stellen. Volgens Vladimir Poetin is het schiereiland van oudsher Russisch gebied. In april van dat jaar grijpen opstandelingen in de twee oostelijke oblasten naar de wapens; ze willen niet langer bij

Oekraïne horen. Ze roepen de Volksrepubliek Donetsk (DPR) en de Volksrepubliek Loehansk (LPR) uit. De interimregering in Kyiv begrijpt dat de passieve houding op de Krim de bezetter alleen maar in de kaart heeft gespeeld. Daarom besluiten ze vanaf nu geen meter grondgebied meer prijs te geven. Het Oekraïense leger wordt naar de Donbas gestuurd.

I

Artemivsk, 27 juni 2014

HET IS ONGEWOON stil in de straten buiten depot A2730. Het 3de regiment van het korps commandotroepen van de Oekraïense strijdkrachten bewaakt het militaire opslagterrein, dat net buiten het centrum van Artemivsk ligt. De inventaris van A2730 bestaat uit 250 tanks en 400 pantservoertuigen, die allemaal dateren uit de Sovjettijd. Achter het prikkeldraad van het overwoekerde terrein staan rij aan rij tientallen T-64-, T-72- en T-80-tanks opgesteld. De BMP-pantserswagens die verderop staan, zien er niet veel beter uit. Het roestbruin overheerst het legergroen. Toch is depot A2730 een gewild doelwit, want de pro-Russische militanten zullen niet aarzelen om het buitgemaakte wapentuig zo snel mogelijk operationeel te krijgen. Dan zijn ze er nog niet. Er ligt in A2730 geen munitie opgeslagen. Ook dat zal bij hen wel bekend zijn. Iedereen die een computer kan bedienen en over een internetverbinding beschikt, kan net zo lang zoeken en graven totdat hij alle informatie over de locatie gevonden heeft. Dat is de reden dat het 3de regiment van de special forces hierheen gestuurd is. Behalve het depot in Artemivsk bevindt zich vijf kilometer noordelijker het wapenarsenaal A4176 in Paraskoviivka. Beide zijn gewilde doelwitten en boven beide wappert de blauw-gele vlag. Sinds begin april zijn de manschappen van de Oekraïense special forces in Artemivsk aanwezig. Nadat in februari de Krim door 'groene mannetjes' werd bezet en de onrust in Donetsk en Loehansk toenam, besloot de regering in Kyiv om de wapenarsenalen in Artemivsk en Paraskoviivka extra te beveiligen. De leiding over deze groep werd toevertrouwd aan kolonel Volodymyr Chobotka.

De onrust ving aan met een demonstratie op 1 maart. Pro-Russische demonstranten scandeerden: 'Lang leve Donbas!', en hesen de Russische driekleur voor het stadhuis van Artemivsk. De demonstranten eisten een herhaling van het Krimscenario, met zijn opname in Rusland. Na de demonstranten verschenen de gewapende rebellen van de Donetskaja Narodnaja Respoeblika, de Volksrepubliek Donetsk. Ze arriveerden met KamAZ-vrachtwagens en installeerden controleposten op de uitvalswegen van de stad. Met hun komst begon de vernieling van de stad. De rebellen van de DPR droegen een rode vlag met blauw andreaskruis die verdacht veel leek op die van de Geconfedereerde Staten van Amerika. Ze sloegen het wapen van Oekraïne van de gevel van het stadhuis en smeten het bord met de blauw-gele drietand in een container. Daar heeft een zestienjarige schooljongen het 's nachts uit gevestigd. Hij bracht het verminkte teken van Oekraïense onafhankelijkheid naar een veilige plaats. De burgers van Artemivsk weigerden om willeloos toe te kijken. Van medestanders uit Donetsk ontvingen ze folders en stickers met de tekst 'Donbas is Oekraïne', die ze huis aan huis verspreidden. Toen deze op waren, zijn ze zelf gaan drukken. 's Nachts schilderden ze met gele en blauwe verf de nationale vlag op lantaarnpalen en elektriciteitsmasten. Deze actie haalde de lokale krant en riep om een reactie. De pro-Russische burgers hadden drie potten verf nodig en schilderden er het wit-blauw-rood van de Russische vlag overheen. De strijd tussen de burgers werd niet alleen met verf gevoerd. Een jonge vrouw die 's nachts deze verzetsdaad uitvoerde, werd betrappt door een taxichauffeur. Hij was een oud-klasgenoot en herkende haar. 'Opsodemieteren! Volgende keer breng ik je naar mijn kelder!'

De afgelopen maanden zijn er een aantal schermutselingen in Artemivsk geweest tussen de Oekraïense special forces en de DPR-rebellen. Op 7 juni raakte de commandant van het depot, kolonel Volodymyr Chobotka, gewond. Op weg naar Paraskoviivka reed hij met zijn escorte in een hinderlaag. De DPR-militie had vanuit het noordelijk controlepunt met een AGS-raketwerper zijn

auto onder vuur genomen. Waarschijnlijk waren ze getipt over de komst van de kolonel en wilden ze hem gevangennemen. Chobotka raakte zwaargewond, maar kon nog hulp van de commando's bij het depot in Artemivsk inroepen. Majoor Oleksandr Trepak kwam met een verkenningsgroep van zes man te hulp. De professionele militairen van de special forces voerden een strak geregiseerde tegenaanval uit. Ze splitsen zich op voordat ze bij het controlepunt kwamen en naderden de DPR-huurlingen vanuit drie richtingen. De auto met de militievlag werd onder vuur genomen. De BMW zakte scheef weg. Twee inzittenden werden ter plekke gedood. Toen de rest weg probeerde te rennen, spatte de grond onder hun voeten op. Met kapotgeschoten onderbenen vielen er twee neer. De derde militant stak zijn armen omhoog. Het gevecht was voorbij. Chobotka kreeg eerste hulp toegediend, maar zijn situatie bleef kritiek. Met de escorte van Chobotka meegeteld telde de groep van Trepak negen man. In de BMW vonden ze niet twee, maar drie dode rebellen. Een van hen was 'Veles', de door de DPR aangestelde commandant van Artemivsk.

Trepak zag dat Chobotka veel bloed verloren had en besloot hem naar basis A4176 in Paraskoviivka te evacueren. Er werd een helikopter vanuit Charkov ingeseind, die in de basis zou kunnen landen. Het vuurgevecht had de aandacht van andere rebellen getrokken. Tijdens de evacuatie kwam Trepaks groep nogmaals onder vuur te liggen. De majoor raakte aan zijn been gewond, maar weigerde het commando over te dragen. De basis werd twee dagen lang belegerd door rebellen. Trepak leidde de verdediging met strakke hand. Aan de kant van militie viel er een dode en raakten meerderen gewond, bij de verdedigers waren er slechts twee gewonden. Al die tijd bevond Chobotka zich in kritieke toestand. Uiteindelijk kon hij per helikopter worden afgevoerd.

De stilte die in de nacht van 27 juni de militaire basis in Artemivsk omringt, is verontrustend. De Oekraïense strijdkrachten roken en zwijgen. Allen observeren gespannen de omgeving. Merzavchik is

een van hen. De oud-tankchauffeur heeft als een van de weinigen ervaring met het Sovjet-materiaal. Achter hen staan 650 voertuigen opgesteld, maar die zijn gedateerd en technisch achterhaald en lijken niet meer waard dan hun gewicht in staal. De soldaten van het 3de regiment weten wel beter. Wie met een scherp oog kijkt en de juiste connecties heeft, ziet dat hier een enorm potentieel aan zwaar materiaal staat. De tanks en pantserwagens hebben allemaal flink wat onderhoud nodig, maar handige technici kunnen vaak wonderen verrichten. Dat betekent dat er bij depot A2730 een reservoir van ruim honderd operationeel inzetbare pantservoertuigen staat. En dat is een prooi die hongerige roofdiëren aantrekt.

Om drie uur 's nachts rijdt een KamAZ-truck op hoge snelheid voorbij de ingang aan de zuidelijke zijde. Vanuit de cabine worden met een mitrailleur enkele salvo's op de gesloten toegangspoort afgegeven. De verdedigers van A2730 duiken weg. Niemand raakt gewond. Ze weten allen wat dit betekent: dit was slechts een voorproefje. Er zal een aanval volgen. Een uur later rinkelt de telefoon van het commandocentrum. Majoor Oleksandr Trepak neemt op. Zijn been is helemaal hersteld. Een lokale bewoner geeft met overslaande stem door dat er een tank onderweg is naar het militaire opslagterrein. De tank voert een tiental gewapende rebellen mee. Trepak bedankt de waakzame inwoner van Artemivsk voor de informatie en hangt weer op.

‘Настав час’, zegt hij op kalme wijze tegen zijn onderofficieren.

Er heerst geen paniek binnen A2730. Bevelen worden gegeven en direct uitgevoerd. Er is dagenlang geoefend op deze situatie. Wanneer Merzavchik het naderende gedreun van het stalen monster hoort, herkent hij het geluid van de vijfcilinderdiesel. Hij weet: dat is een T-64. De vijandige tank zal ongetwijfeld proberen door het hoge prikkeldraadhek - het zwakke punt in de omheining - te breken. Zodoende wordt er een doorgang voor de rebellen te voet gecreëerd. Zodra de tank uit een van de zijstraten tevoorschijn komt, wordt deze met raketwerpers beschoten door soldaten van de spe-

cial forces. De twee raketten missen de tank maar net. De bemanning is gewaarschuwd en de T-64 verlegt zijn koers. De tank rijdt een tuin in, dendert dwars door een houten schuur en verdwijnt achter een huizenrij. De verdedigers blijven waakzaam. Buiten sluipt een bloeddorstige leeuw rond. Er worden bevelen geschreeuwd. Een paar minuten later komt de T-64 half tevoorschijn vanachter het laatste huis en richt zijn loop op de barakken van A2730. Er volgen zes schoten en een enorme rookwolk. Wanneer de rook is opgetrokken, is de tank verdwenen en zijn de barakken weggevaagd. Er waren geen Oekraïense soldaten in aanwezig. Ondertussen wordt de andere zijde van het depot belegerd door rebellen met handgranaten en automatische wapens. Er wordt over en weer geschoten, maar de huurlingen durven niet zonder de dekking de omliggende straat over te steken. Dat is niet onterecht. In de omgeving van A2730 zijn mijnen geplaatst. Dat zal bij de bemanning van de T-64 ook in het achterhoofd meespelen. Ze besturen een imponerend aanvalswapen dat een doorbraak kan forceren, maar tegelijkertijd is het kwetsbaar voor mijnen en antitankgranaten. De tank blijft op een afstand het depot bestoken.

Dan neemt majoor Trepak een gewaagd besluit. De schuifdeuren van een barak worden geopend en een identieke tank als die van de DPR-rebellen rolt over het binnenterrein van het militair depot. De Oekraïense verdedigers beschikken ook over een T-64. De vijandelijke leeuw ontdekt dat er binnen de roedel ook een volwassen leeuw aanwezig is. Achter de tank verschijnt een BMP-2, een amfibisch gevechtsvoertuig met lichte bewapening. De BMP-2 rijdt twee keer rond de tank en wordt dan naar de andere zijde gedirigeerd, vanwaar deze de rebellen zal beschieten. De tank van de rebellen deinst terug. Het is duidelijk, hij durft de confrontatie niet aan te gaan. Vanuit een zijstraat komt een witte bestelbus aanrijden. De T-64 van de separatisten draait zijn loop en schiet op de bus. Die ontploft en brandt volledig uit. Daarna verdwijnt de DPR-tank van het toneel. De rebellen aan de andere zijde kiezen ook het hazenpad.

Wanneer de kruitdampen zijn opgetrokken, kan de schade worden opgemaakt. Een verdediger is zwaargewond geraakt en twee anderen hebben lichte verwondingen. Een gesneuvelde militant is op straat achtergebleven. De materiële schade is te overzien. In de bus zaten een man en een vrouw die totaal onwetend het strijdtoneel op reden. Ze zijn allebei dood. Waarschijnlijk beschouwden de rebellen hen als versterking voor het depot.

Trepak weet dat dit incident in de media een draai zal krijgen. De versie van DPR zal ongetwijfeld reppen over het moedwillig opblazen van de bus door Oekraïens vuur. Hij zal er niet wakker van liggen. Zijn bluff heeft gewerkt. Een week geleden kwam hem het nieuws ter ore dat de rebellen over een gebruiksklare T-64 beschikten. Razendsnel heeft hij toen zijn 'technici' aan het werk gezet. Uit alle aanwezige voertuigen op het terrein moest een bruikbare tank worden gecreëerd. De jongens met twee rechterhanden stroopten hun mouwen op. Een helse klus, want de T-64 dateert uit het begin van de jaren zestig. Veel materiaal was zo oud dat het bij de montage brak. Uiteindelijk lukte het om een tank en een BMP-gevechtsvoertuig operationeel te krijgen. Merzavchik en zijn bemanning oefenden ermee. Ze waren voorbereid op de aanstaande tankslag. Toen deze nacht de telefoon overging, gaf Trepak het bevel om de tank in te zetten. Vijf minuten later viel de wapenstabilisator uit. De tank kon rijden, maar niet gericht schieten. De loop van de tank zou op en neer blijven deinen. Terwijl er buiten het depot een leeuw rondsloopt, was hun eigen leeuw tandeloos. Trepak aarzelde niet en koos voor de aanval. De tank moest zich laten zien. De BMP zou de rest afleiden. De bluff werkte. Zonder een schot van de ene tank koos de andere tank het hazenpad.

Artemivsk werd 85 dagen lang door de DPR-rebellen belegerd. Op 7 juli werden de laatste pro-Russische rebellen door het Oekraïense leger verjaagd. De rust is weergekeerd in de stad van zout, rozen en mousserende wijnen. De bewoners komen naar buiten en genieten van het voorjaar. Hoewel de dreiging nog in de lucht hangt, geeft de zon met haar stralen de wereld een hoopvolle aanblik.

2

Artemivsk, 7 juli 2014

LEV FEDOROV IS bang. Er heerst onrust in de Donbas. Vorige week is er gevochten in Artemivsk en in Slovjansk is het al drie maanden mis. Op 12 april hebben de pro-Russische separatisten onder leiding van Igor Girkin de Volksrepubliek Donetsk uitgeroepen. Eergisteren heeft de rebellen groep Slovjansk verlaten. Na de vlucht van president Janoekovytsj en de bezetting van de Krim hadden de separatisten de stad bezet. Kyiv stuurde er het leger op af en Girkin koos eieren voor zijn geld. Het laatste nieuws is dat Girkin en zijn separatistengroep vandaag in Donetsk zijn aangekomen. Halverwege Slovjansk en Donetsk ligt Artemivsk. Lev heeft ze niet voorbij zien komen, maar zijn buurman zei dat hij wel meer dan honderd beschilderde voertuigen had gezien.

De hele situatie beangstigt hem. Het is een gevoel dat hij zelden eerder heeft ervaren. Hoogstens toen zijn vrouw Joelija overleed. En zelfs toen overheerste het verdriet. Maar deze keer is het anders, een ongrijpbaar gevoel. Het lijkt wel of Mazepa er ook last van heeft. Lev gaat naar buiten om zijn hond uit te laten. Af en toe richt het dier zijn kop op en kijkt in de richting van het zachte gebulder in de verte. Het is een prachtige zomeravond, de zon verdwijnt in een zalmroze gloed aan de horizon in het westen. Lev interpreteert het als een signaal. Alles is nog vredig en kalm, hoelang het ook mag duren. Artemivsk ligt er vanavond prachtig bij, de rozenperken en wijnranken bloeien in volle glorie. Mazepa loopt los. Dat kan, want er is deze avond weinig verkeer in de Tsjaikovskistraat. Hoewel Lev zelf uit Sjevjerodonetsk komt, heeft hij ooit gehoord dat de naam Artemivsk afkomstig is van kameraad Artjom, een Russische revolutionair die bevriend was met Jozef

Stalin en die in 1921 overleed. Na zijn dood werden diverse steden en straten naar hem genoemd, en dat werd zo willekeurig gedaan dat er op minder dan honderd kilometer nog een Artemivsk is, in de oblast Loehansk.

Lev is hier in 2014 komen wonen, het moment dat hij bij Oleksandra introk. Hij is met de Russische taal opgegroeid en spreekt vlot Soerzjyk, het lokale dialect. Soms kan hij haar niet volgen wanneer ze typische woorden uit Kyiv gebruikt. Haar vrijstaande huis in het Westers Microdistrict bevalt hem goed. Beter dan zijn Sovjet-appartement in Sjevjerodonetsk, waar hij vanwege de dunne muren overlast had van dronken en schreeuwende burens. Hij verhuisde van de oblast Loehansk naar Donetsk. De Donbas was ooit een voortvarende regio dankzij de mijnbouw. De kompel stond symbool voor de heroïsche arbeidersklasse. Na 1991 ontstond er hoge werkloosheid en groeide de afkeer van het westerse beleid in Kyiv.

Artemivsk ligt in het noorden van de oblast Donetsk, een regio die sinds enkele maanden het wereldnieuws beheerst. Er wordt op verschillende plekken gevochten tussen separatisten en het Oekraïense leger. Dat is het niet-aflatende gerommel dat Lev hoort. Het verontrust hem dat de strijd steeds grotere proporties aanneemt. Lev laat het thuis niet blijken. Daar wordt niemand beter van. Oleksandra is 24 jaar jonger dan hij, maar mentaal is ze sterk. Ze kent echter ook haar twijfels en onzekerheden. Bij vlagen raakt ze in paniek en Lev weet dat hij er moet zijn om haar op te vangen. Meestal is een knuffel, een zoen op haar wang of een aanraking voldoende. Het laatste waar ze op zit te wachten is een levenspartner die moet bekennen dat hij ook bang is. En voor Viktor is hij de man in huis, de rots in de branding. Hoewel Oleksandra's zoon met zijn zeven jaar ongelooflijk slim en nieuwsgierig is, is hij ook nog een kind. Lev kan zich geen twijfel permitteren in aanwezigheid van Viktor. Maar die angst die om hem heen hangt, wil maar niet verdwijnen. Het is een virus dat onder zijn leden is geslopen.

Mazepa staat stil bij een boom. Lev ziet een vrachtwagen passeren, vaart verminderen en verderop afslaan. Die zal bij Saltovsky